ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Вид дисципліни (за компонентом ОП): вибіркова

Освітньо-професійна програма: Регіональний розвиток і просторове планування

Спеціальність: 106 Географія

Галузь знань: 10 Природничі науки

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Факультет: географічний

Мова навчання: українська

Розробник: Костащук Іван Іванович, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії України та регіоналістики

E-mail: i.kostaschuk@chnu.edu.ua

Контактний телефон: (0372) 58-48-47

Сторінка дисципліни в Moodle: уточнюється для нового курсу

Консультації:

Вид консультацій	День проведення	Час проведення
Очні	вівторок	13.00-14.00
Онлайн	вівторок	14.00-15.00
За домовленістю	понеділок - четвер	за погодженням

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни)

Навчальна дисципліна «Зовнішня політика і національна безпека України» присвячена теоретичним основам, інституційним механізмам, геополітичним пріоритетам та просторовим вимірам зовнішньої політики і системи національної безпеки держави. Особливу увагу приділено протидії збройній агресії рф, дипломатії воєнного часу, європейській та євроатлантичній інтеграції, захисту суверенітету і територіальної цілісності, транскордонній співпраці, регіональній стійкості, енергетичній, інформаційній, економічній і гуманітарній безпеці. Зміст дисципліни орієнтовано на магістрів ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» та застосування просторового аналізу до безпекових завдань.

2. Мета навчальної дисципліни

Сформувати системне розуміння цілей, принципів і механізмів зовнішньої політики України та забезпечення її національної безпеки, здатність аналізувати міжнародне безпекове середовище, оцінювати геополітичні ризики та обґрунтовувати рішення щодо стійкого і безпечного розвитку територій.

3. Завдання курсу

- опанувати понятійно-категоріальний апарат зовнішньої політики та національної безпеки;

- з’ясувати систему органів, документів і механізмів формування зовнішньої політики України;

- аналізувати безпекові загрози, зокрема воєнні, кібернетичні, енергетичні, демографічні та екологічні;

- пояснювати значення міжнародних організацій, союзів і партнерств;

- оцінювати територіальні відмінності ризиків та стійкість територіальних громад;

- застосовувати картографічний, порівняльно-географічний і сценарний аналіз.

4. Пререквізити

Базові знання з політичної географії, геополітики, суспільної географії України, регіоналістики, міжнародних відносин і територіального планування.

5. Результати навчання

Після опанування дисципліни здобувач повинен знати: нормативно-правові засади національної безпеки; структуру і повноваження інституцій зовнішньої політики та сектору безпеки і оборони; геополітичні пріоритети України;

механізми міжнародної співпраці; сучасні загрози та засади стратегічної стійкості.

Здобувач повинен уміти: критично працювати з офіційними джерелами; визначати національні інтереси та ризики; аналізувати міжнародно-політичні процеси; створювати тематичні карти ризиків; оцінювати безпеку прикордонних регіонів; розробляти обґрунтовані пропозиції для органів публічної влади та територіальних громад.

Орієнтовні компетентності: критичне мислення; інформаційна та аналітична грамотність; професійна комунікація; здатність ухвалювати обґрунтовані рішення; використання геоінформаційних даних; дотримання академічної доброчесності. Відповідність кодам ЗК, ФК і ПРН чинної редакції ОПП потребує звірення з матрицею освітньої програми.

6. Опис навчальної дисципліни

6.1. Загальна інформація

Форма	Рік	Семестр	Кредити	Години	Модулі	Лекції	Практичні	Самостійна	Контроль
Денна	V (I)	1 (9)	3	90	2	12	12	66	залік
Заочна	V (I)	1 (9)	3	90	2	4	4	82	залік

6.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Змістові модулі та теми	Лекції	Практичні	Аудиторні	Самостійна робота*
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1				33 год. самостійної роботи
Тема 1. Зовнішня політика України: сутність, принципи та етапи розвитку	2	2	4	11
Тема 2. Національна безпека України: система, загрози та стратегічне планування	2	2	4	11
Тема 3. Міжнародна	2	2	4	11

безпека та дипломатія України в умовах російської агресії				
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2				33 год. самостійної роботи
Тема 4. Європейська та євроатлантична інтеграція України	2	2	4	11
Тема 5. Регіональні пріоритети зовнішньої політики та транскордонна безпека	2	2	4	11
Тема 6. Комплексна безпека територіальних громад і повоєнне відновлення України	2	2	4	11
Разом	12	12	24	66
Усього годин (денна форма)	12	12	24	66

* Для денної форми: 12 год. лекцій, 12 год. практичних занять, 66 год. самостійної роботи. Для заочної форми: 4 год. лекцій, 4 год. практичних занять, 82 год. самостійної роботи. Загальна трудомісткість – 90 годин (3 кредити ЄКТС).

6.3. Теми лекційних занять і питання для розгляду

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Лекція 1. Зовнішня політика України: сутність, принципи та етапи розвитку (2 год.)

1. Поняття, цілі, функції та інструменти зовнішньої політики.

2. Національні інтереси, державний суверенітет і територіальна цілісність України.

3. Еволюція міжнародного становища України після 1991 року.

4. Геополітичне положення України та його роль у формуванні зовнішньополітичних пріоритетів.

5. Основні положення Стратегії зовнішньополітичної діяльності України.

Лекція 2. Національна безпека України: система, загрози та стратегічне планування (2 год.)

1. Поняття національної безпеки та її основні складові.

2. Закон України «Про національну безпеку України» і Стратегія національної безпеки.

3. Воєнні, політичні, економічні, інформаційні, кібернетичні та екологічні загрози.

4. Повноваження Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів, РНБО та сектору безпеки і оборони.

5. Територіальна диференціація ризиків і засади оцінювання безпекового середовища.

Лекція 3. Міжнародна безпека та дипломатія України в умовах російської агресії (2 год.)

1. Міжнародно-правові принципи незастосування сили і захисту суверенітету.

2. Російська агресія проти України: етапи та геополітичні наслідки.

3. Роль ООН, ОБСЄ, Ради Європи та міжнародних партнерів.

4. Санкційна дипломатія, міжнародна відповідальність та інструменти підтримки України.

5. Безпекові наслідки війни для населення, кордонів та регіонального розвитку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ

Лекція 4. Європейська та євроатлантична інтеграція України (2 год.)

1. Стратегічний курс України на членство в Європейському Союзі та НАТО.

2. Відносини Україна - ЄС, переговорний процес і безпекова співпраця.

3. Роль НАТО у європейській архітектурі безпеки та форми співробітництва з Україною.

4. Військово-політичні партнерства та гарантії безпеки.

5. Вплив європейської інтеграції на регіональний розвиток і просторове планування.

Лекція 5. Регіональні пріоритети зовнішньої політики та транскордонна безпека (2 год.)

1. Основні двосторонні партнерства України та регіональні формати співробітництва.

2. Безпекові інтереси України у Чорноморському і Карпатському регіонах.

3. Українсько-румунські та українсько-молдовські відносини.

4. Прикордонна інфраструктура, транспортні коридори та зовнішньоекономічна стійкість.

5. Особливості транскордонного співробітництва Чернівецької області.

Лекція 6. Комплексна безпека територіальних громад і повоєнне відновлення України (2 год.)

1. Енергетична, продовольча, екологічна та кібернетична безпека держави.

2. Захист критичної інфраструктури та стійкість систем життєзабезпечення.

3. Міграція, внутрішнє переміщення та демографічна безпека.

4. Безпекові аспекти просторового планування і управління територіальними громадами.

5. Міжнародне співробітництво у відновленні та сценарії сталого розвитку територій.

6.4. Тематика практичних занять

№	Тема та практичне завдання	Годин
1	Геополітичне положення і зовнішньополітичні інтереси України. Побудова карти міжнародних партнерств та визначення просторових чинників зовнішньої політики.	2
2	Нормативні засади національної безпеки. Порівняльний аналіз стратегічних документів та побудова матриці національних загроз.	2
3	Міжнародні механізми підтримки України. Аналіз санкційних інструментів, міжнародних організацій і дипломатичних ініціатив.	2
4	Європейська та євроатлантична інтеграція. Порівняльна схема інституцій, етапів співпраці та безпекових інструментів.	2
5	Транскордонна безпека Чернівецької області. Просторовий аналіз пунктів пропуску, транспортних зв’язків і прикордонного співробітництва.	2
6	Безпековий профіль територіальної громади. Оцінка загроз критичній інфраструктурі та розроблення пропозицій для просторового планування.	2
	Разом	12

6.5. Орієнтовна тематика індивідуальних дослідницьких завдань

1. Геополітичне положення України як чинник безпеки
2. Безпекові виклики Карпатського регіону
3. Зовнішньополітичні інтереси України в Чорноморському регіоні
4. Міжнародна підтримка України в умовах війни
5. Роль ЄС у післявоєнному відновленні
6. НАТО та архітектура європейської безпеки
7. Дипломатія санкцій проти держави-агресора
8. Прикордонні громади Чернівецької області: виклики та можливості
9. Міграція та демографічна безпека України
10. Енергетична стійкість територіальних громад
11. Транспортно-логістичні коридори України
12. Кібербезпека органів місцевого самоврядування
13. Інформаційна стійкість населення
14. Гуманітарна та культурна дипломатія України
15. Безпекові аспекти просторового планування
16. Ризики для критичної інфраструктури громад
17. Міжнародне співробітництво у сфері екологічної безпеки
18. Географія міжнародних партнерств Чернівецької області
19. Сценарії повоєнної просторової трансформації України
20. Комплексний безпековий паспорт територіальної громади

6.6. Самостійна робота

1. Опрацювання Конституції України та Закону «Про національну безпеку України»
2. Огляд Стратегії національної безпеки та профільних стратегій
3. Аналіз офіційних повідомлень МЗС України
4. Порівняння міжнародних механізмів забезпечення миру
5. Вивчення санкційної політики та міжнародного права
6. Створення карти безпекових чинників прикордонних районів
7. Аналіз інструментів європейської інтеграції
8. Порівняння механізмів співпраці України і НАТО
9. Оцінка транскордонної співпраці України, Румунії і Молдови
10. Моніторинг критичної інфраструктури та транспортної мережі
11. Інформаційні загрози та фактчекінг
12. Розроблення безпекового паспорта громади
13. Підготовка аналітичного есе про відновлення територій
14. Підготовка до підсумкового контролю

7. Система контролю та оцінювання

Поточний контроль здійснюється шляхом усного опитування, тестування, обговорення кейсів, перевірки картографічних та аналітичних практичних завдань, презентацій і самостійної роботи. Підсумкова форма контролю - залік. Максимальна оцінка - 100 балів: поточна робота за шістьма практичними заняттями - до 60 балів (по 10 балів), підсумкове залікове завдання - до 40 балів. Залік зараховується при підсумковій оцінці не менше 50 балів. Завдання заліку включає тестові та аналітичні питання за тематикою шести лекцій.

Кількість балів	ECTS	не зараховано
90-100	A	зараховано
80-89	B	зараховано
70-79	C	зараховано
60-69	D	зараховано
50-59	E	зараховано
35-49	FX	не зараховано
1-34	F	не зараховано

8. Рекомендована література та інформаційні ресурси

8.1. Основна література

1. Завгородня Ю. В., Кормич А. І., Сушко А. І. Зовнішня політика та національні інтереси України : навчально-методичний посібник. Одеса : Юридична література, 2026. 104 с. DOI: https://doi.org/10.32837/11300.33654.

2. Дорош Л. О., Івасечко О. Я., Турчин Я. Б. Зовнішня політика України : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 348 с. URL: https://directory.lpnu.ua/majors/subject/ihsn/6.291.00.01/8/2024/ua/full/4/1370.

3. Ситник Г. П., Неліпа Д. В., Орел М. Г. Зовнішня політика та національна безпека : навчальний посібник / за ред. Г. П. Ситника. Київ : Кравченко Я. О., 2021. 243 с. URL: https://directory.lpnu.ua/majors/subject/ihsn/6.291.00.01/8/2024/ua/full/4/1370.

4. Зовнішня політика та національна безпека України: документи і матеріали 2014–2022 рр. : навчальний посібник-хрестоматія / уклад. І. В. Артьомов. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2023. 380 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/handle/lib/50573.

5. Національна безпека України : навчальний посібник / С. М. Дерев'янко, Ю. В. Кобець, Т. Б. Мадрига та ін. ; за заг. ред. В. В. Марчука. Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2025. 372 с. URL: https://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/401.

6. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади : монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2025. 856 с. URL: https://ippi.org.ua/natsionalna-bezpeka-svitoglyadni-ta-teoretiko-metodologichni-zasadi-0.

7. Палінчак М. М., Бокоч В. М., Дір І. Ю., Савка В. Я., Стеблак Д. М., Лешанич М. М. Зовнішня політика України : опорний конспект лекцій. Ужгород, 2022. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/2be51049-e22c-42b9-908a-e06aaebaea1f.

8. Хаустова В. Є., Трушкіна Н. В. Національна безпека України у повоєнний період: концептуальні засади та механізми забезпечення : монографія. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2025. 328 с. URL: https://www.ndc-ipr.org/publications/?filter=pmonografiyip.

8.2. Додаткова література

1. Кобко Є. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки держави : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 336 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/items/6f6fde7f-42c7-4aa4-9257-108768099480.

2. Павлишин Л. В. Зовнішня політика України (1917–2021) : методичні рекомендації. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2023. 52 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/handle/lib/76638.

3. Ромчук М. В. From Neutral Status to a Course Towards Collective Security: Evolution of Ukraine's Approaches to Ensuring National Security. Problems of Legality. 2023. № 161. DOI: https://doi.org/10.21564/2414-990X.161.280117.

4. Доцяк І., Маркевич Д. Європейська інтеграція України в умовах війни за незалежність. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. 2026. Вип. 23. DOI: https://doi.org/10.32782/2312-1815/2026-23-8.

5. Набока А. В. Особливості національної безпеки України в умовах міжнародної невизначеності. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології». 2020. Вип. 38. DOI: https://doi.org/10.26565/2220-8089-2020-38-15.

6. Лисянський П. Л., Ястребова В. А. Ідеологічні диверсії в умовах гібридної війни: виклики для національної безпеки та політичної стабільності. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2025. № 3 (67). DOI: https://doi.org/10.20535/2706-5626.2025.3(67).343408.

7. Kakhishvili L., Felder A. The Russian invasion of Ukraine and changes in MEPs' conceptions of security. International Politics. 2025. Vol. 62. P. 1084–1096. DOI: https://doi.org/10.1057/s41311-024-00646-w.

8. Panchuk D. The impact of the Russian invasion of Ukraine on public support for EU enlargement. Journal of European Public Policy. 2024. Vol. 31, No. 10. P. 3128–3150. DOI: https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2336120.

9. Rabinovych M. et al. From the 2014 Annexation of Crimea to the 2022 Russian War on Ukraine: Path Dependence and Socialization in the EU–Ukraine Relations. JCMS: Journal of Common Market Studies. 2024. Vol. 62, No. 5. P. 1239–1259. DOI: https://doi.org/10.1111/jcms.13572.

10. Levinsson C. Entrenching Ukraine in Europe's New Security Architecture. Survival. 2026. Vol. 68, No. 3. P. 35–54. DOI: https://doi.org/10.1080/00396338.2026.2678692.

11. Ільницька У. В. Гуманітарні стратегії зовнішньої політики Європейського Союзу: актуалізація у контексті безпекових викликів та загроз. Політикус. 2024. № 4. DOI: https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-4.24.

12. Bialozyt W. Is Democracy Becoming a Factor in the EU's Security? European University Institute, 2024. DOI: https://doi.org/10.2870/72985.

8.3. Нормативно-правові документи та офіційні джерела

1. Конституція України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19

3. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020

4. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021

5. Закон України «Про дипломатичну службу». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19

6. Стратегія воєнної безпеки України, Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021

7. Міністерство закордонних справ України. Офіційний портал. URL: https://mfa.gov.ua/

8. Рада національної безпеки і оборони України. Офіційний портал. URL: https://www.rnbo.gov.ua/

9. Міністерство оборони України. Офіційний портал. URL: https://mod.gov.ua/

10. Європейський Союз. Офіційний портал. URL: https://european-union.europa.eu/

11. НАТО. Офіційний портал. URL: https://www.nato.int/

12. Організація Об’єднаних Націй. Офіційний портал. URL: https://www.un.org/